

PATVIRTINTA

Raseinių rajono savivaldybės tarybos

2022 m. sausio d. sprendimu Nr

**RASEINIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS VISUOMENĖS SVEIKATOS
STEBĖSENOS 2020 M. ATASKAITA**

TURINYS

<u>IVADAS</u>	3
<u>1. DEMOGRAFINĖ SITUACIJA</u>	4
<u>2. BENDROJI DALIS</u>	6
<u>2.1. Pagrindinių stebėsenos rodiklių savivaldybėje analizė ir interpretavimas („šviesoforas“).</u>	6
<u>3. SPECIALIOJI DALIS</u>	12
<u>3.1. Savivaldybės prioritetinių problemų analizė</u>	12
<u>3.1.1. Mirtingumas dėl savižudybių 100 000 gyventojų</u>	12
<u>3.1.2. Gyventojų skaičiaus pokytis 1000 gyventojų</u>	14
<u>3.1.3. Paauglių (15 – 17 m.) gimdymų skaičius 1000 gyventojų</u>	15
<u>4. SAVIVALDYBĖS GYVENSENOS STEBĖSENOS RODIKLIAI</u>	17
<u>5. IŠVADOS</u>	20
<u>6. REKOMENDACIJOS</u>	21

IVADAS

Visuomenės sveikatos stebėseną Raseinių rajono savivaldybėje vykdoma remiantis Bendraisiais savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatais, patvirtintais Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. rugpjūčio 11 d. įsakymu Nr. V-488 „Dėl Bendrųjų savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatų patvirtinimo“. Pateikiami rodikliai atspindi kaip įgyvendinami Lietuvos sveikatos 2014 – 2025 m. strategijos (LSS) tikslai ir uždaviniai. Visuomenės sveikatos stebėsenos savivaldybėje tikslas – nuolat rinkti, analizuoti ir interpretuoti visuomenės sveikatą apibūdinančius rodiklius bei tinkamai informuoti savivaldybės politikus, siekiant efektyvaus valstybinių (valstybės perduotų savivaldybėms) bei savarankiškų visuomenės sveikatos priežiūros funkcijų įgyvendinimo savivaldybės teritorijoje. Savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaitos tikslas – pateikti pagrindinius savivaldybės gyventojų sveikatą atspindinčius rodiklius, jų dinamiką ir jų pagrindu pateikti rekomendacijas bei prioritetines kryptis savivaldybės plėtros plano siekiniams, strateginio veiklos plano priemonėms. Ataskaita parengta naudojantis viešai prieinamais sveikatos statistikos duomenų šaltiniais: Lietuvos statistikos departamento Oficialiosios statistikos portalu ir visuomenės sveikatos stebėsenos informacine sistema sveikstat.hi.lt.

1. DEMOGRAFINĖ SITUACIJA

Raseinių rajono savivaldybėje 2020 m. pradžioje gyveno 31230 gyventojų, 2019 m. – 31921, 2018 m. – 32510. 2020 m. lyginant su 2019 m. gyventojų skaičius sumažėjo 691 gyventoju. Raseinių rajone vyrai sudarė 46,9 proc., moterys 53,1 proc. 2020 m. vertinant Raseinių rajono savivaldybę daugiau gyventojų gyveno kaime (60,1 proc.) nei mieste (39,9 proc.). Gyventojų populiacija Raseinių rajone sensta. Kasmet rajone pastebima gyventojų senėjimo tendencija: mažėja vaikų iki 17 m. bei 18 – 44 m. amžiaus gyventojų procentinė dalis ir didėja 45–64 amžiaus bei pagyvenusių (65 ir vyresni) žmonių dalis (1 lentelė).

1 lentelė. Raseinių rajono gyventojų pasiskirstymas pagal amžiaus grupes (proc.) 2015–2020 metais

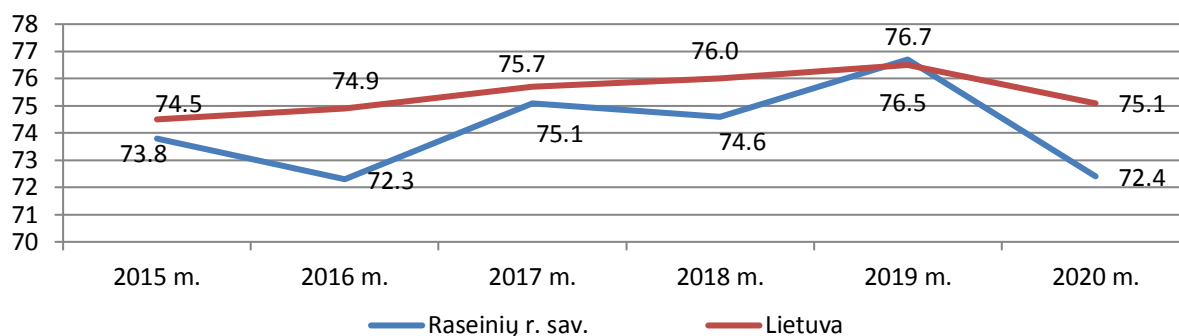
Amžiaus grupės	Metai					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
0–17 metų	17,7	17,4	17,2	17,0	16,7	16,6
18–44 metų	32,0	31,5	30,6	29,9	29,3	28,9
45–64 metų	28,7	29,3	30,0	30,6	31,1	31,4
65 metų ir vyresni	21,6	21,8	22,2	22,6	22,9	23,1

Šaltinis: Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

2020 m. Raseinių rajone mirė 637 gyventojai (314 vyrų ir 323 moterys) – tai 126 asmenimis daugiau nei 2019 m. 22,1 proc. mirusių asmenų buvo jaunesni nei 65 m., beveik pusė (45,7 proc.) mirė būdami 65–84 metų, daugiau kaip trečdalis (32,2 proc.) – 85 m. ir vyresni.

Penkios pagrindinės mirties priežastys – kraujotakos sistemos ligos, piktybiniai navikai, COVID-19 liga, išorinės mirties priežastys ir virškinimo sistemos ligos – sudarė 89,6 proc. visų mirties priežasčių. Nuo kraujotakos sistemos ligų mirė daugiau kaip pusė, t. y. 56,2 proc. visų mirusiųjų (358 mirtys), nuo piktybinių navikų – 13,8 proc. (88 mirtys), nuo COVID-19 ligos – 9,7 proc. (62 mirtys), dėl išorinių mirties priežasčių – 5,7 proc. (36 mirtys) ir nuo virškinimo sistemos ligų – 4,2 proc. (27 mirtys) visų mirusiųjų.

Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė (VGT) – tai pagrindinis gyventojų sveikatos rodiklis, parodantis bendrą rizikos veiksnių poveikį, ligų paplitimą, intervencijų bei gydymo veiksmingumą. Vidutinės tikėtinos gyvenimo trukmės Lietuvoje dinamika rodo, kad gyventojų gyvenimo trukmė nuolat ilgėjo iki 2019 m., 2020 m. – sutrumpėjo, tuo tarpu Raseinių rajone kito netolygiai. 2020 m. Raseinių rajono savivaldybėje VGT buvo 72,4 m., Lietuvos vidurkis – 75,1 m. Tai reiškia, kad Raseinių r. gyventojų VGT buvo 2,7 metais trumpesnė už šalies vidurkį ir pateko į prasčiausių rodiklių grupę – raudonąją zoną. Raseinių rajone per paskutinius metus vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė sutrumpėjo 4,3 metais (1 pav.).

1 pav. Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė Raseinių rajono savivaldybėje ir Lietuvoje 2015–2020 metais

Šaltinis: Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema

Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2020 m. Raseinių rajone gimė 239 kūdikiai, 12 kūdikių mažiau nei 2019 m. Raseinių rajone 2020 m. mirė 637 asmenys, 2019 m. – 511, 2018 m. – 520. 2020 m. lyginant su 2019 m. mirusiųjų skaičius padidėjo 126 asmenimis. Šie rodikliai rodo, kad 2020 m. rajone mirtingumas išaugo. 2020 metais Raseinių rajone natūralus gyventojų prieaugis buvo -12,9/1000 gyv., mirtingumas – 20,6/1000 gyv. (2019 m. – 16,2/1000 gyv.), gimstamumas – 7,7/1000 gyv. (2019 m. – 7,9/1000 gyv.).

Stebint santuokų ir ištuokų rodiklius, 2020 metais Raseinių rajone pastebima, kad santuokų rodiklis (4,5/1000 gyv.) beveik 2 kartus didesnis nei ištuokų (2,3/1000 gyv.). Stebimos šių abiejų rodiklių neigiamos tendencijos.

2. BENDROJI DALIS

2.1. Pagrindinių stebėsenos rodiklių savivaldybėje analizė ir interpretavimas („šviesoforas“)

Pagrindinio rodiklių sąrašo analizė ir interpretavimas („šviesoforo“ kūrimas) atliekamas palyginant praėjusių metų Raseinių rajono savivaldybės rodiklius su Lietuvos vidurkiu. Vadovaujantis „šviesoforo“ principu, visos 60 Lietuvos savivaldybių suskirstytos į 5 grupes (po 12 savivaldybių kiekvienoje grupėje):

- 12 savivaldybių, kuriose stebimas rodiklis atspindi geriausią situaciją, priskiriamos *savivaldybių su geriausiais rodikliais grupei* ir žymimos **žalia spalva**;
- 12 savivaldybių, kuriose stebimas rodiklis rodo prasčiausią situaciją, priskiriamos *savivaldybių su prasčiausiais rodikliais grupei* ir žymimos **raudona spalva**;
- likusių 36 savivaldybių rodiklio reikšmės žymimos **geltona spalva**. Šių savivaldybių rodikliai interpretuojami kaip atitinkantys Lietuvos vidurkį.

Raseinių rajono gyventojų sveikatos ar su sveikata susijusios stebėsenos ataskaitoje analizuojamų metų rodiklių duomenys ir jų interpretavimas pateikiami 2 lentelėje „*Raseinių rajono savivaldybės sveikatos ar su sveikata susijusių rodiklių profilis*“.

Remiantis profilio rodikliais ir jų interpretavimo rezultatais, buvo pasirinktos 3 pagrindinio rodiklių sąrašo reikšmės, kurių rodiklis ar pokyčio kryptis prastesnė lyginant su šalies reikšmėmis. Sudarius Raseinių rajono probleminių visuomenės sveikatos sričių (temų) sąrašą, buvo atlikta atrinktų rodiklių detalesnė analizė ir vertinimas (žr. „Specialioji dalis“).

Pirmame lentelės stulpelyje pateikiami pagrindinio sąrašo rodikliai suskirstyti pagal Lietuvos sveikatos programoje numatomus įgyvendinti tikslus ir uždavinius. *Antrajame stulpelyje* pateikiamas atvejų skaičius savivaldybėje, *trečiajame* – Raseinių rajono savivaldybės rodiklio reikšmė, *ketvirtajame* - atitinkamo rodiklio Lietuvos vidurkio reikšmė, *penktajame* – mažiausia reikšmė tarp visų savivaldybių, *šeštajame* – didžiausia reikšmė tarp visų savivaldybių, *septintajame* – savivaldybės rodiklio interpretavimas (reikšmės savivaldybėje santykis su Lietuvos vidurkio reikšme ir savivaldybės rodiklio vietos tarp visų savivaldybių pavaizdavimas pagal „šviesosforo“ principą).

2 lentelė. Raseinių rajono savivaldybės sveikatos ar su sveikata susijusių rodiklių profilis

[illegible]

Mirtingumas dėl išorinių priežasčių / standartizuotas mirtingumo dėl išorinių priežasčių rodiklis (V00–Y89) 100 000 gyventojų	33	36	104,5/94,0*	116,4/119,8*	89,7/87,0*	23,5*	210,6*	1,26	1,22	1,30
Mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą mokyklose, skaičius 1000 vaikų	931	1089	253,2	305,2	216,1	70,2	446,8	1,63	1,73	1,41
Socialinės pašalpos gavėjų skaičius 1000 gyventojų	1147	1012	36,3	32,7	20,1	2,0	65,3	1,56	1,57	1,63
Sergamumas tuberkulioze (A15-A19) 10 000 gyventojų	11	10	3,5	3,2	2,1	0,0	8,3	0,75	1,11	1,52
2. TIKSLAS. Sukurti sveikatai palankią fizinę darbo ir gyvenamąją aplinką										
2.1. uždavinys - kurti saugias darbo ir sveikas buitines sąlygas, didinti prekių ir paslaugų vartotojų saugumą										
Asmenų, žuvusių ar sunkiai sužalotų dėl nelaimingų atsitikimų darbe, skaičius 10 000 darbingo amžiaus gyventojų	1	1	0,5	0,5	1,0	0,0	3,5	2,19	0,55	0,50
Susižalojimo dėl nukritimo atvejų skaičius (W00-W19) 65+ m. amžiaus grupėje 10 000 gyventojų	100	70	138,6	98,0	123,1	41,1	167,4	1,06	0,95	0,80
Darbingo amžiaus asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, skaičius 10 000 gyventojų	117	96	61,0	51,2	52,7	37,7	120,8	1,21	1,0	0,97
Sergamumas žarnyno infekcinėmis ligomis (A00-A08) 10 000 gyventojų	108	11	34,2	3,6	9,2	0,0	27,7	0,87	0,5	0,39
2.2. uždavinys - kurti palankias sąlygas saugiai leisti laisvalaikį										
Mirtingumas dėl atsitiktinio paskendimo / standartizuotas mirtingumo dėl atsitiktinio paskendimo rodiklis (W65-W74) 100 000 gyventojų	5	2	15,8/16,0*	6,5/5,6*	5,0/4,9*	0,0*	23,5*	1,12	3,23	1,30
Mirtingumas dėl nukritimo / standartizuotas mirtingumo dėl nukritimo rodiklis (W00-W19) 100 000 gyventojų	1	4	3,2/2,1*	12,9/13,2*	17,7/17,1*	0,0*	59,8*	0,96	0,20	0,73
2.3. uždavinys – mažinti avaringumą ir traumų kelių eismo įvykiuose skaičių										
Mirtingumas dėl transporto įvykių / standartizuotas mirtingumo dėl transporto įvykių rodiklis (V00-V99) 100 000 gyventojų	2	2	6,3/6,1*	6,5/5,8*	7,7/7,6*	0,0*	29,4*	1,55	0,83	0,84
Pėsčiųjų mirtingumas dėl transporto įvykių (V00-V09) 100 000 gyventojų	0	0	0,0	0,0	2,2	0,0	11,5	3,07	0,00	0,00
Transporto įvykiuose patirtų traumų (V00-V99) skaičius 10 000 gyventojų	12	14	3,8	4,5	6,2	0,00	13,8	1,00	0,57	0,73
2.4. uždavinys - mažinti oro, vandens ir dirvožemio užterštumą, triukšmą										
Į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių išmestų teršalų kiekis, tenkantis 1 kvadratiniam kilometrui	-	-	165,0	147,0	896,0	16	29239,0	0,18	0,17	0,16
Viešai tiekiamo geriamojo vandens prieinamumas vartotojams (proc.)	-	-	65,3	65,3	nėra	nėra	nėra	nėra	nėra	nėra
Nuotekų tvarkymo paslaugų prieinamumas vartotojams (proc.)	-	-	43,0	43,0	nėra	nėra	nėra	nėra	nėra	nėra

3. TIKSLAS. Formuoti sveiką gyvenseną ir jos kultūrą										
3.1. Sumažinti alkoholinių gėrimų, tabako vartojimą, neteisėtą narkotikų ir psichotropinių medžiagų vartojimą ir prieinamumą										
Mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su narkotikų vartojimu / standartizuotas mirtingumo dėl priežasčių, susijusių su narkotikų vartojimu, rodiklis 100 000 gyventojų	0	0	0,0/0,0*	0,0/0,0*	2,2/2,3*	0,0*	17,7*	0,00	0,00	0,00
Mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu / standartizuotas mirtingumo dėl priežasčių susijusių su alkoholio vartojimu, rodiklis 100 000 gyventojų	3	8	9,5/8,4*	25,9/23,2*	21,8/20,9*	0,0*	71,4*	1,37	0,50	1,19
Nusikalstamos veikos, susijusios su disponavimu narkotinėmis medžiagomis ir jų kontrabanda (nusikaltimai)	14	52	44,3	52,3	76,1	0,0	620,1	0,33	0,60	0,69
Gyventojų skaičius, tenkantis vienai licencijai verstis mažmenine prekyba tabako gaminiais	31576	30919	171,6	174,7	199,8	71,5	380,6	0,88	0,86	0,87
Gyventojų skaičius, tenkantis vienai licencijai verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais	31576	30919	209,1	206,1	172,6	43,2	345,5	1,12	1,22	1,19
3.2. uždavinys - skatinti sveikos mitybos įpročius										
Kūdikų, išimtinai žindyti iki 6 mėn. amžiaus, dalis (proc.)	47	47	30,1	30,1	37,8	6,6	62,1	0,98	0,80	0,80
4. TIKSLAS. Užtikrinti kokybišką ir efektyvią sveikatos priežiūrą, orientuotą į gyventojų poreikius										
4.1. uždavinys - užtikrinti sveikatos sistemos tvarumą ir kokybę, plėtojant sveikatos technologijas, kurių efektyvumas pagrįstas mokslo įrodymais										
Išvengiamų hospitalizacijų skaičius 1000 gyventojų	1356	855	42,9	27,7	21,1	7,8	38,1	1,29	1,37	1,31
Išvengiamų hospitalizacijų dėl cukrinio diabeto ir jo komplikacijų skaičius 1000 gyventojų	181	124	6,9	4,8	5,2	1,7	8,6	1,12	0,98	0,92
4.2. uždavinys - plėtoti sveikatos infrastruktūrą ir gerinti sveikatos priežiūros paslaugų kokybę, saugą, prieinamumą ir į pacientą orientuotą sveikatos priežiūrą										
Slaugytojų, tenkančių vienam gydytojui, skaičius	196	196	2,7	2,6	1,7	1,1	6,0	1,31	1,34	1,53
Šeimos medicinos paslaugas teikiančių gydytojų skaičius 10 000 gyventojų	23	23	7,3	7,4	7,2	2,5	13,8	0,94	1,01	1,03
Apsilankymų pas gydytojus skaičius, tenkantis vienam gyventojui	356979	283216	11,3	9,2	8,0	5,8	10,1	1,08	1,19	1,15
Sergamumas vaistams atsparia tuberkulioze 100 000 gyventojų. (nauji atvejai)	1	0	0,0	0,0	0,2	0,0	2,1	0,00	0,96	0,00
Sergamumas ŽIV (B20-B24) ir lytiškai plintančiomis ligomis (A50-64), rodiklis 10 000 gyventojų	3	1	1,0	0,3	1,5	0,0	4,2	0,42	0,46	0,20
4.3. uždavinys - pagerinti motinos ir vaiko sveikatą										
Kūdikų (vaikų iki 1 m. amžiaus) mirtingumas 1000 gyvų gimusių kūdikių	0	1	0,0	4,2	2,8	0,0	18,8	1,10	0,0	1,50
2 metų amžiaus vaikų MMR1 (tymų, epideminio parotito, raudonukės vakcina 1 dozė) skiepavimo apimtys	228	232	92,3	92,4	90,1	80,1	100,0	1,00	1,00	1,03
1 metų amžiaus vaikų DTP3 (difterijos, stabligės, kokliušo), poliomieliito ir B tipo Haemophilus influenzae infekcijos vakcinos (3 dozės) skiepavimo apimtys	232	193	96,3	93,2	91,3	49,2	100,00	1,01	1,04	1,02

Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi vaikų krūminių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje	205	131	9,2	5,8	9,7	0,9	37,8	0,6	0,61	0,60
Vaikų, neturinčių ęduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų, dalis (proc.)	494	302	16,4	18,8	21,1	7,4	33,5	1,11	0,82	0,89
Paauglių (15–17 m.) gimdymų skaičius 1000 gyventojų	3	4	6,1	8,5	2,9	0,0	15,0	2,55	1,58	2,93
4.4. uždavinys - stiprinti lėtinų neinfekcinių ligų prevenciją ir kontrolę										
Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų / standartizuotas mirtingumo nuo kraujotakos sistemos ligų rodiklis (I00-I99) 100 000 gyventojų	303	358	959,6/795,2*	1157,9/932,2*	820,8/795,2*	577,5*	1219,3*	1,19	1,28	1,41
Mirtingumas nuo piktybinių navikų / standartizuotas mirtingumo nuo piktybinių navikų rodiklis (C00-C96) 100 000 gyventojų	102	88	323,0/268,4*	284,6/241,4*	293,7/278,2*	215,6*	359,7*	1,01	1,12	0,97
Mirtingumas nuo cerebrovaskulinių ligų / standartizuotas mirtingumo nuo cerebrovaskulinių ligų rodiklis (I60-I69) 100 000 gyventojų	71	59	224,9/176,0*	190,8/144,9*	187,0/179,2*	49,4*	446,1*	1,01	1,28	1,02
Sergamumas II tipo cukriniu diabetu (E11) 10 000 gyventojų	197	121	62,4	39,1	50,4	22,1	99,6	1,04	1,02	0,78
Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio finansavimo programoje	2347	1691	46,9	33,8	45,7	15,2	57,4	0,78	0,89	0,74
Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi gimdos kaklelio piktybinių navikų prevencinių priemonių, apmokamų iš Privalomojo sveikatos draudimo biudžeto lėšų, finansavimo programoje	4520	3877	64,3	56,8	52,1	28,1	74,7	1,10	1,14	1,09
Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi storosios žarnos vėžio ankstyvosios diagnostikos finansavimo programoje	6256	4553	57,7	41,9	48,3	21,7	65,4	1,10	1,03	0,87
Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi asmenų, priskirtinų širdies ir kraujagyslių ligų didelės rizikos grupei, atrankos ir prevencijos priemonių finansavimo programoje	3278	2029	45,5	28,9	35,6	15,1	58,8	0,96	0,94	0,81

* Standartizuotas rodiklis. Standartizacija (angl. standardization) – paprastai taikoma aprašant mirtingumą, sergamumą ir ligų paplitimą įvairiose populacijose arba įvairiais laikotarpiais. Kaip žinoma, šiems rodikliams didelę įtaką gali daryti nemažai veiksnių – gyventojų amžiaus struktūra, vyrų ir moterų santykis populiacijoje, populiacijų rasiniai ar tautiniai skirtumai ir pan. Darydami poveikį gyventojų sveikatos būklės rodikliams šie veiksniai apibendrintai vadinami iškraipiančiais veiksniais (angl. confounders), dėl kurių tampa labai sunku objektyviai palyginti įvairias populiacijas.

Remiantis 2 lentelėje pateiktais rodikliais ir įvertinus savivaldybės rodiklio santykį su Lietuvos vidurkiu, matoma, kad:

- 11 rodiklių reikšmių yra geresnės už Lietuvos vidurkį (**žalioji zona**):
 - Mokyklinio amžiaus vaikų, nesimokančių mokyklose, skaičius 1000 vaikų;
 - Susižalojimo dėl nukritimo atvejų skaičius 65+ m. amžiaus grupėje 10 000 gyventojų;
 - Darbingo amžiaus asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, skaičius 10 000 gyventojų;
 - Pėsčiųjų mirtingumas dėl transporto įvykių 100 000 gyventojų;
 - Transporto įvykiuose patirtų traumų skaičius 100 000 gyventojų;
 - Mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su narkotikų vartojimu, rodiklis 100 000 gyventojų;
 - Šeimos medicinos paslaugas teikiančių gydytojų skaičius 10 000 gyventojų;
 - Sergamumas vaistams atsparia tuberkulioze 100 000 gyventojų;
 - Mirtingumas nuo piktybinių navikų, rodiklis 100 000 gyventojų;
 - Sergamumas II tipo cukriniu diabetu 10 000 gyventojų;
 - Tikslinės populiacijos dalis, dalyvavusi gimdos kaklelio piktybinių navikų prevencinių priemonių, apmokamų iš Privalomojo sveikatos draudimo biudžeto lėšų, finansavimo programoje.
- 7 rodiklio reikšmės yra prastesnės nei Lietuvos vidurkis (**raudonoji zona**):
 - Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė;
 - Mirtingumas dėl savižudybių, rodiklis 100 000 gyventojų;
 - Gyventojų skaičiaus pokytis 1000 gyventojų;
 - Apsilankymų pas gydytojus skaičius, tenkantis vienam gyventojui;
 - Paauglių (15–17 m.) gimdymų skaičius 1000 gyventojų;
 - Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų, rodiklis 100 000 gyventojų;
 - Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi asmenų, priskirtinų širdies ir kraujagyslių ligų didelės rizikos grupei, atrankos ir prevencijos priemonių finansavimo programoje.
- Likusios rodiklių reikšmės patenka į vidutinę, geltonąją zoną.

Remiantis profilio rodikliais ir jų interpretavimo rezultatais, buvo pasirinktos 3 pagrindinių rodiklių sąrašo reikšmės iš raudonosios zonos. Prioritetas suteiktas toms savivaldybės problemoms, kurių santykis didžiausias lyginant su Lietuvos vidurkiu.

Detaliai analizei, kaip prioritetinės sveikatos problemos, pasirinkti šie rodikliai:

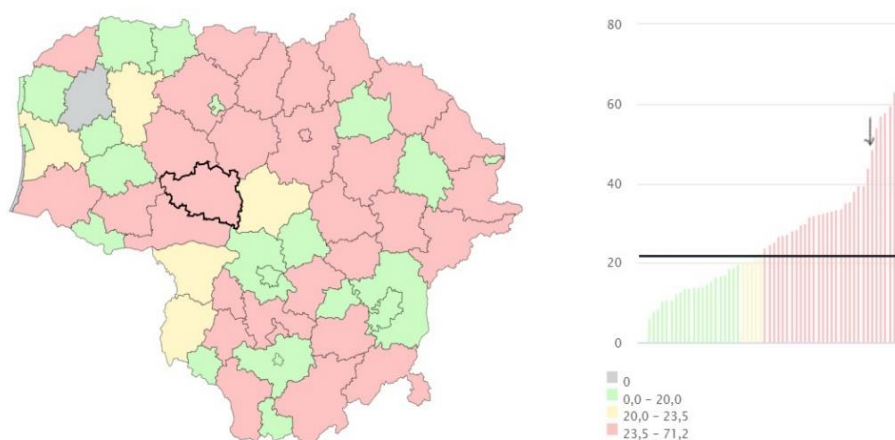
- Mirtingumas dėl savižudybių, rodiklis 100 000 gyventojų;
- Gyventojų skaičiaus pokytis 1000 gyventojų;
- Paauglių (15 – 17 m.) gimdymų skaičius 1000 gyventojų.

3. SPECIALIOJI DALIS.

3.1. Savivaldybės prioritetinių problemų analizė

3.1.1. Mirtingumas dėl savižudybių 100 000 gyventojų

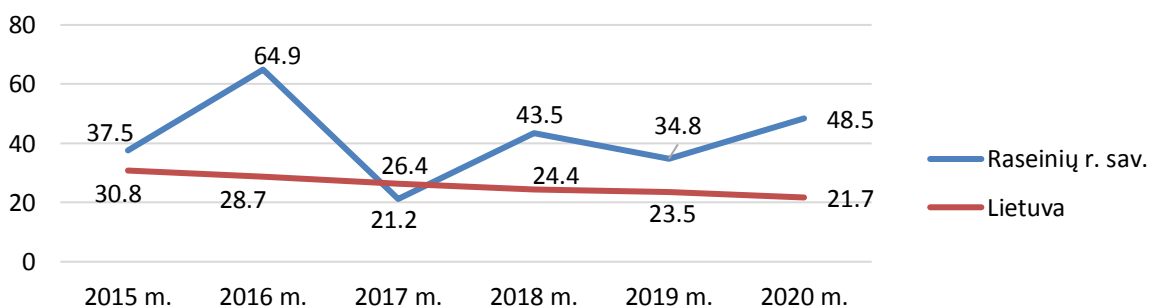
Savižudybė – ilgalaikis procesas, nulemtas daugelio dvasinių, psichologinių, socialinių, psichopatinių veiksnių. Tai valingas, paties žmogaus atliktas gyvybei grėsmingas veiksmas, sukeliantis mirtį. Savižudybių problema vis dar aktuali ir opi beveik visose savivaldybėse. Lyginant 6 metų laikotarpį, savižudybių skaičius Lietuvoje, pradedant nuo 2015 m., nors ir labai neženkiai, tačiau kiekvienais metais linkęs mažėti. Tuo tarpu Raseinių rajono savivaldybėje savižudybių skaičius kasmet kinta. 2020 m. Lietuvoje nusizudė 607 asmenys, t.y. 21,7 atv./100 000 gyv., Raseinių rajone – 15 (48,5 atv./100 000 gyv.). (2 pav.).

2 pav. **Mirtingumas dėl savižudybių 100 000 gyventojų 2020 metais**

Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

Analizuojant Raseinių rajono mirtingumo dėl savižudybių rodiklį, 3 pav. matyti, kad šis rodiklis išaugo ir yra didžiausias per pastaruosius keturis metus. 2020 m. savivaldybės rodiklis (48,5 atv./100 000 gyv.) 2,2 karto viršijo Lietuvos vidurkį (21,7 atv./100 000 gyv.).

3 pav. **Mirtingumas dėl savižudybių 100 000 gyv. Raseinių rajono savivaldybėje ir Lietuvoje 2015-2020 m.**

Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

2020 m. Raseinių rajone beveik 7 kartus didesnis mirtingumas dėl savižudybių registruojamas vyrų tarpe. Rajone per 2020 m. nusizudė 13 vyrų ir 2 moterys (2019 m. - 9 vyrai, 2

moterys). Didesnį vyrų savižudybių skaičių gali lemti pasirenkami žiauresni savižudybės būdai, kurie dažniau baigiasi mirtimi. Taip pat vyrus galimai smarkiau veikia išsiskyrimai, jie labiau reaguoja į ekonominius sunkumus. Kaimo gyventojų mirtingumas 7 proc. viršijo miesto gyventojų mirtingumą.

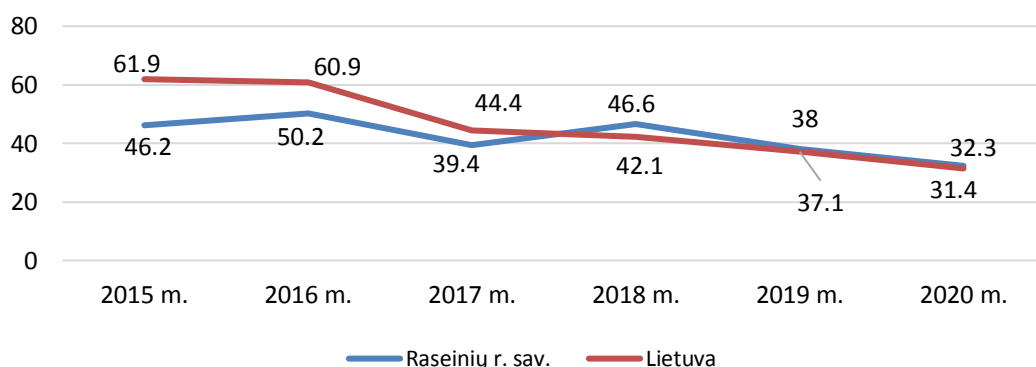
Analizuojant pagal amžių, didesnis mirtingumo dėl savižudybių skaičius stebimas darbingo amžiaus (18-64 m.) asmenų grupėje. Per paskutinius šešerius metus vaikų (0-17 m.) tarpe savižudybės buvo registruotos 2018 m. - 2 atvejai (3 lentelė).

3 lentelė. Raseinių rajono gyventojų savižudybių skaičius pagal lytį, gyvenamąją vietą, amžiaus grupes 2015–2020 metais

	2015 m.	2016 m.	2017 m.	2018 m.	2019 m.	2020 m.
Iš viso	13	22	7	14	11	15
<i>Pagal lytį</i>						
Vyrai	11	20	7	13	9	13
Moterys	2	2	0	1	2	2
<i>Pagal gyvenamąją vietą</i>						
Miestas	8	7	2	8	3	7
Kaimas	5	15	5	6	8	8
<i>Pagal amžiaus grupes</i>						
0-17 m.	0	0	0	2	0	0
18-44 m.	3	8	3	5	0	7
45-64 m.	7	10	4	6	4	4
65+ m.	3	4	0	1	7	4

Šaltinis: Higienos instituto Mirties atvejų ir jų priežasčių valstybės registras

Nuo 2018 m. sausio 1 d., įsigaliojus naujai Bendrųjų savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatų redakcijai, į sąrašą buvo įtrauktas naujas rodiklis „Bandymų žudytis skaičius 100 000 gyventojų“. 2020 m. Lietuvoje buvo užregistruoti 877 bandymai nusižudyti (31,4/100 000 gyv.), iš jų 10 bandymų žudytis užregistruoti Raseinių rajono savivaldybėje (32,3/100 000 gyv.). 4 pav. matyti, kad rajono rodiklis paskutinius tris metus viršija Lietuvos rodiklį. Bandymas žudytis praeityje laikomas didžiausiu vėlesnės savižudybės rizikos veiksnium. Net po metų šis rizikos veiksnys išlieka stiprus.

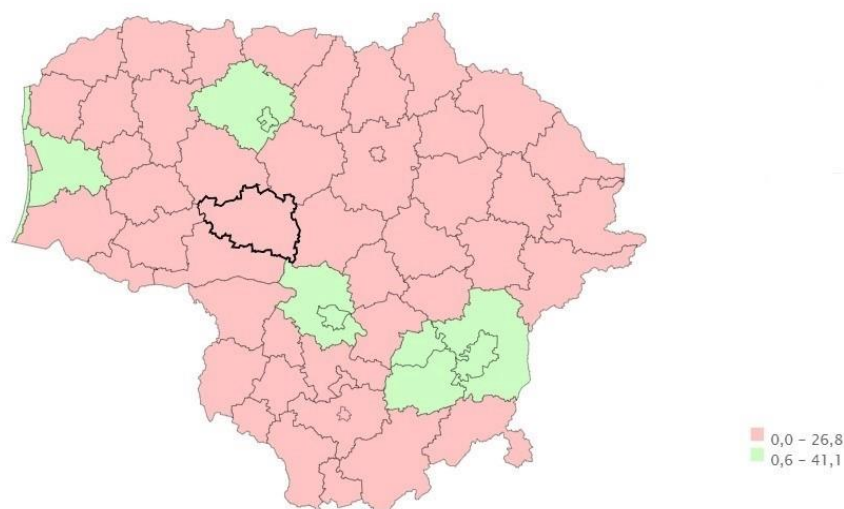

4 pav. Bandymų žudytis dinamika Raseinių rajono savivaldybėje ir Lietuvoje 2015-2020 m. (rodiklis 100 000 gyv.)

Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

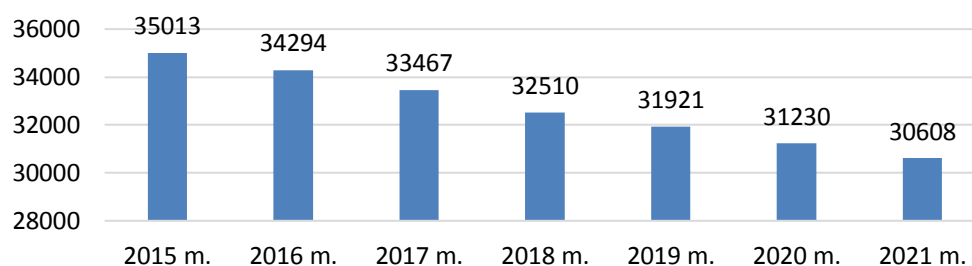
3.1.2. Gyventojų skaičiaus pokytis 1000 gyventojų

Gyventojų skaičius – tai išvestinis demografinių procesų (gimstamumo, mirtingumo bei migracijos) rodiklis. Lietuvoje 2020 m. gyventojų skaičius padidėjo 0,6 asmenų 1000 gyv. Savivaldybėse gyventojų skaičius kito nevienodai. Daugumoje savivaldybių gyventojų skaičius sumažėjo, tarp jų ir Raseinių rajono savivaldybė (5 pav.). Gyventojų skaičiaus pokyčiui savivaldybėse turi įtakos ne tik emigracija, bet ir migracija šalies viduje. 2020 m. Lietuvoje, kitaip nei ankstesniais metais, daugiau gyventojų migravo iš miesto į kaimą (24 432) nei atvirkščiai – iš kaimo į miestą (23 542).

5 pav. Gyventojų skaičiaus pokytis 1000 gyv. 2020 metais
Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

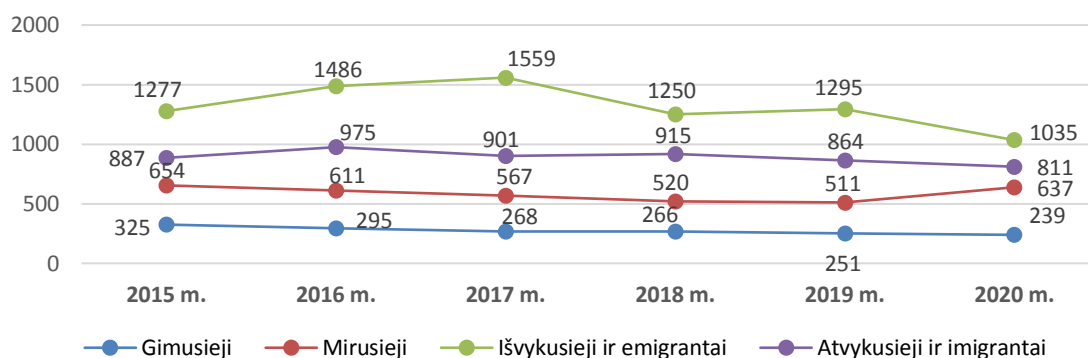
2021 m. pradžioje Raseinių rajono savivaldybėje gyveno 30608 nuolatiniai gyventojai, t. y. 622 asmenimis mažiau negu 2020 m. pradžioje. Nuo 2015 m. nuolatinių gyventojų skaičius sumažėjo 4405 asmenimis, arba 12,6 proc. Tai rodo, kad kinta gyventojų amžiaus struktūra: mažėja vaikų ir daugėja vyresnio amžiaus asmenų. (6 pav.).

6 pav. Nuolatiniai gyventojai Raseinių rajono savivaldybėje 2015–2021 m., metų pradžioje
Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

Mažėjantį Raseinių rajono gyventojų skaičių sąlygoja kasmetinis didesnis mirusių gyventojų skaičius negu gimusių (natūralus gyventojų sumažėjimas) bei neigiamas migracijos saldo. Pastarųjų

metų laikotarpiu pastebimas neigiamas Raseinių rajono savivaldybės gyventojų natūralus prieaugis, t. y. kiekvienais metais mirusių gyventojų skaičius viršija gimusių gyventojų skaičių (7 pav.).

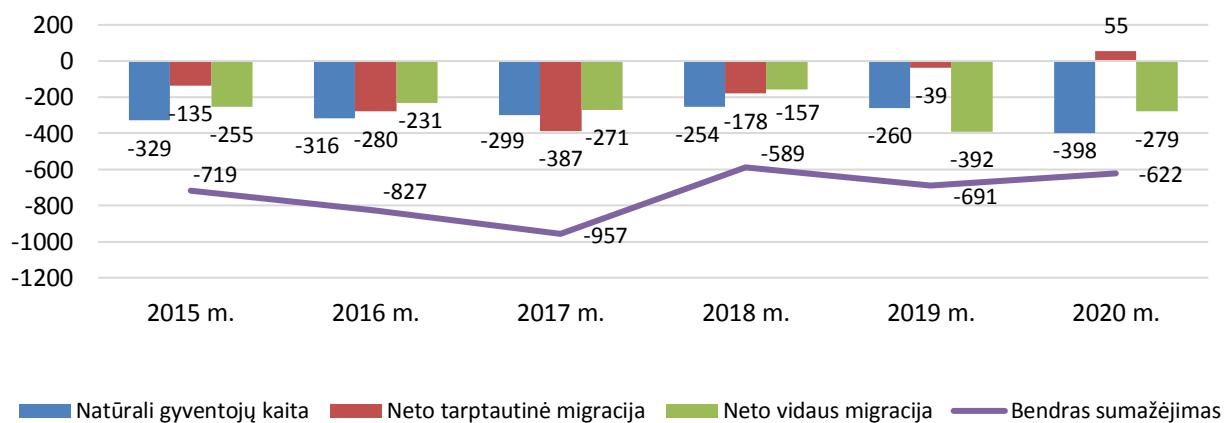

7 pav. Pagrindiniai Raseinių rajono savivaldybės demografiniai ir gyventojų migracijos rodikliai 2015–2020 m.

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

Raseinių rajono savivaldybės nuolatinių gyventojų skaičius 2020 m. mažėjo dėl neigiamos natūralios gyventojų kaitos ir dėl migracijos.

2015–2020 m. dėl natūralios gyventojų kaitos gyventojų skaičius sumažėjo 1856 (42,1 proc. bendro sumažėjimo), dėl neto vidaus migracijos gyventojų skaičius sumažėjo 1586 (36,0 proc. bendro sumažėjimo), dėl neto tarptautinės migracijos – 964 (21,9 proc. bendro sumažėjimo) (8 pav.).

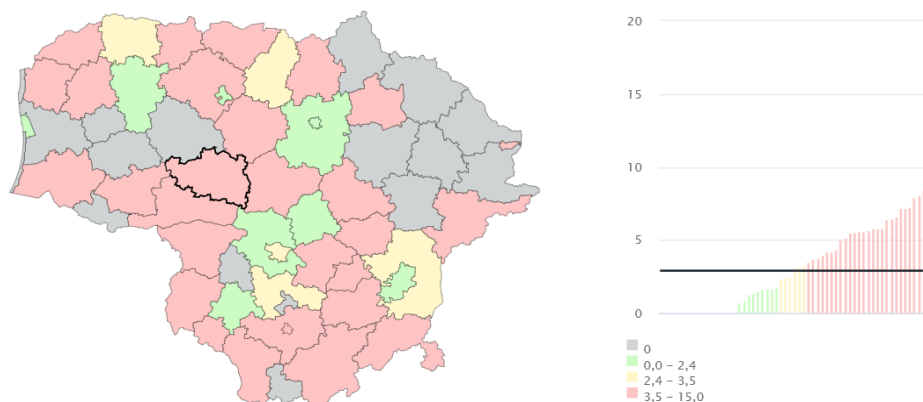
8 pav. Nuolatinių gyventojų skaičiaus mažėjimas Raseinių rajono savivaldybėje 2015–2020 m.

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

3.1.3. Paauglių (15 – 17 m.) gimdymų skaičius 1000 gyventojų

Paauglių nėštumas – viena aktualiausių paauglių sveikatos problemų visame pasaulyje. Nepilnamečių nėščiųjų komplikacijų tikimybę didina socialiniai ir ekonominiai veiksniai: nėščios paauglės dažnai vengia konsultuotis su gydytoju, stengiasi kuo ilgiau nuslėpti nėštumą, nėštumo metu rūko, vartoja alkoholį, narkotikus, serga lytiškai plintančiomis ligomis.

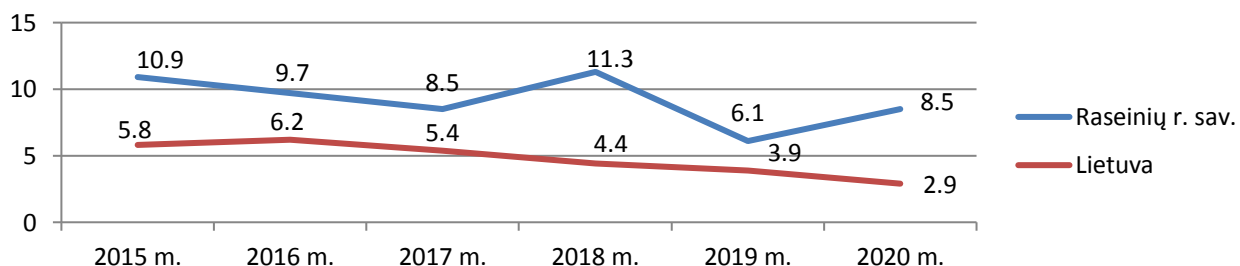
2020 m. Lietuvoje gimdymų skaičius tarp nepilnamečių (15 – 17 m. amžiaus) moterų buvo 107 (2,9/1000 gyv.), Raseinių rajone – 4 (8,5/1000 gyv.). 17-oje Lietuvos savivaldybėse tarp gimdyvių paauglių nebuvo. Kitose savivaldybėse šis rodiklis svyravo nuo 0,7/1000 gyv. (Kauno r. sav.) iki 15,0/1000 gyv. (Visagino sav.) (9 pav.).

9 pav. Paauglių (15–17 m.) gimdymų skaičius 1000 gyventojų 2020 metais

Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

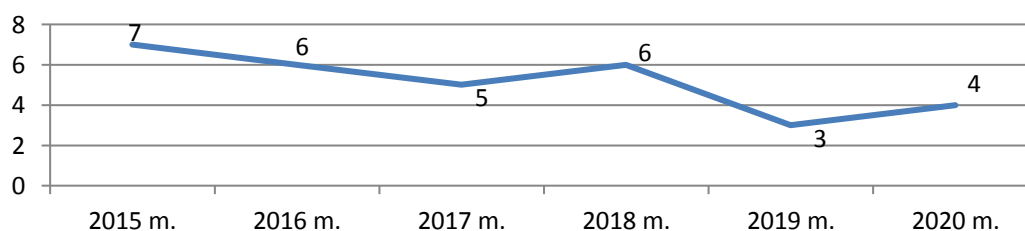
Analizuojant Raseinių rajono paauglių (15 – 17 m.) gimdymų skaičiaus 1000 gyventojų rodiklį, 10 pav. matyti, kad šis rodiklis 2020 metais padidėjo 1,4 kartus lyginant su 2019 m. Lietuvoje šis rodiklis per 5 metų laikotarpį tolygiai mažėja. Savivaldybės rodiklis (8,5/1000 gyv.) 2,9 karto viršijo Lietuvos vidurkį (2,9/1000 gyv.).

10 pav. Paauglių (15–17 m.) gimdymų skaičius 1000 gyventojų Raseinių rajono savivaldybėje ir Lietuvoje 2015–2020 metais

Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

Paauglių gimdymų skaičius Raseinių rajono savivaldybėje kasmet kinta. 2020 m. rajono rodiklis išaugo, buvo fiksuoti 4 paauglių gimdymo atvejai (11 pav.).

11 pav. Paauglių (15–17 m.) gimdymų skaičius Raseinių rajono savivaldybėje 2015–2020 metais

Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

4. SAVIVALDYBĖS GYVENSENOS STEBĖSENOS RODIKLIAI

Nuo 2016 m. pradėtas vykdyti 5-ų, 7-ų ir 9-ų (pirmų gimnazijos) klasių mokinių gyvensenos stebėsenos tyrimas visoje šalyje kas 4 metus, įgyvendinant Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2016 m. gegužės 16 d. įsakymo Nr. V-637 „Dėl Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. rugpjūčio 11 d. įsakymo Nr. V-488 „Dėl Bendrųjų savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“ pakeitimo 8.3 punktą. Tyrimą koordinuoja Higienos institutas, o anketinę apklausą, duomenų suvedimą ir analizę Raseinių rajone vykdo Raseinių rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuras. Mokinių apklausa vykdoma kovo-gegužės mėnesiais, tačiau 2020 m. apklausa Raseinių rajone buvo vykdoma rugsėjo-spalio mėnesiais, dėl COVID-19 ligos epidemiologinės situacijos šalyje.

2020 m. mokyklinio amžiaus vaikų gyvensenos tyrimo duomenų bazę sudarė 35 473 respondentų užpildytos anketos, iš kurių 511 anketų užpildė Raseinių rajono moksleiviai, iš jų 187 buvo 5 kl. mokiniai, 190 – 7 kl. mokiniai, 134 – 9 (I gimnazijos) klasės mokiniai. Raseinių rajono savivaldybės mokinių gyvensenos stebėsenos rodiklių duomenys pateikti 4 lentelėje.

Verta paminėti, jog 21 (65,6 proc.) rodiklio reikšmė Raseinių rajono savivaldybėje yra geresnė nei Lietuvos vidurkis, o 11 (34,4 proc.) rodiklių reikšmės blogesnės už Lietuvos vidurkį.

Spalvinis žymėjimas lentelėje rodo situacijos gerėjimą (savivaldybės rodiklio reikšmė geresnė palyginus su ankstesniais metais) – žalia spalva , blogėjimą (savivaldybės rodiklio reikšmė blogesnė palyginus su ankstesniais metais) – raudona spalva , jei pokyčio nėra – geltona spalva.

4 lentelė. Raseinių rajono savivaldybės mokinių gyvensenos stebėsenos rodikliai (proc.)

RODIKLIS	Savivaldybės rodiklis		Lietuvos rodiklis	Santykis: savivaldybė/Lietuva	
	2016 m.	2020 m.	2020 m.	2016 m.	2020 m.
1. Laimingumas, sveikatos ir išvaizdos vertinimas					
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie jaučiasi pakankamai laimingi ar labai laimingi vertindami savo dabartinį gyvenimą, dalis	87,4	72,7 	73,2	1,01	0,99
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie savo sveikatą vertina kaip gerą ar labai gerą, dalis	83,1	80,3 	79,8	0,98	1,01
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie yra patenkinti savo išvaizda, dalis	-	41,8 	40,8	-	1,02
2. Sveikatos elgsena					
2.1. Fizinis aktyvumas ir pasyvus laisvalaikis					
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie 5 ir daugiau dienų mankština ar sportuoja bent 60 minučių (skaičiuojant kartu su fizinio ugdymo pamokomis), dalis	-	39,4 	38,1	-	1,03
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie kasdien, ne pamokų metu, mankština ar sportuoja bent 60 minučių, dalis	8,3	13,4 	13,6	0,86	0,99

Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie vidutiniškai 4 ir daugiau valandų per dieną praleidžia prie ekranų (televizoriaus, kompiuterio, planšetės, išmaniojo telefono), dalis	22,2	30,2 	25,0	1,14	1,21
2.2. Mitybos įpročiai bei burnos higiena					
Mokyklinio amžiaus vaikų, kasdien valgančių pusryčius, dalis	43,9	44,5 	45,5	0,85	0,98
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie bent kartą per dieną valgo vaisius (neskaitant sulčių), dalis	32,6	34,8 	34,7	0,84	1,00
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie bent kartą per dieną valgo daržoves (neskaitant bulvių), dalis	32,2	36,0 	32,3	0,88	1,11
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie bent kartą per dieną valgo saldumynus, dalis	-	14,9 	17,4	-	0,86
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie bent kartą per dieną geria gazuotus saldžiuosius gėrimus, dalis	-	12,6 	10,6	-	1,19
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie bent kartą per savaitę geria energinius gėrimus, dalis	-	15,2 	16,9	-	0,90
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie papildomai nededa druskos į paruoštą maistą, dalis	-	34,2 	36,7	-	0,93
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie valosi dantis šepetėliu ir pasta dažniau nei kartą per dieną, dalis	46,8	54,3 	57,0	0,84	0,95
3. Rizikingas elgesys					
3.1. Tabako gaminių bei elektroninių cigarečių vartojimas					
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie per paskutines 30 dienų bent kartą rūkė tabako gaminius, dalis	-	4,5 	7,0	-	0,64
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie per paskutinius 12 mėnesių bent kartą rūkė tabako gaminius, dalis	-	10,6 	12,7	-	0,83
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie per paskutines 30 dienų bent kartą rūkė elektronines cigaretes ar naudojo panašius elektroninius įtaisus rūkymui, dalis	-	9,8 	12,2	-	0,80
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie per paskutinius 12 mėnesių bent kartą rūkė elektronines cigaretes ar naudojo panašius elektroninius įtaisus rūkymui, dalis	-	16,1 	20,1	-	0,80
3.2. Alkoholio vartojimas					
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie per paskutines 30 dienų bent kartą vartojo alkoholinius gėrimus, dalis	17,5	6,7 	10,6	1,14	0,63
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie per paskutinius 12 mėnesių bent kartą vartojo alkoholinius gėrimus, dalis	31,5	19,8 	21,9	1,08	0,90
3.3. Narkotinių medžiagų vartojimas					
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie bent kartą per savo gyvenimą vartojo kanapes („žolę“, marihuaną, hašišą), dalis	2,1 (per paskutinius 12 mėn.)	1,8 	3,2	0,68	0,56
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie bent kartą per savo gyvenimą vartojo kitus narkotikus nei kanapes, dalis	0,7 (per paskutinius 12 mėn.)	0,4 	1,8	0,54	0,22
3.4. Saugumas kelyje					
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie visada tamsiu paros metu būdami lauke nešioja atšvaitus, dalis	30,0	36,3 	25,6	1,09	1,42

Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie visada segi saugos diržą važiuodami automobiliu, dalis	69,7	83,7 	80,3	0,93	1,04
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie visada dėvi šalną važiuodami dviračiu, dalis	-	7,9 	9,3	-	0,85
3.5. Patyčios					
Mokyklinio amžiaus vaikų, iš kurių tyčiojosi kiti mokiniai per paskutinius 2 mėnesius, dalis	43,8	34,2 	33,0	0,97	1,04
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie patys tyčiojosi iš kitų mokinių per paskutinius 2 mėnesius, dalis	45,3	20,9 	24,9	1,09	0,84
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie per paskutines 30 dienų patyrė patyčias per socialinius tinklus, elektroniniu paštu ar telefonu, dalis	-	10,1 	9,3	-	1,09
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie per paskutinius 12 mėnesių patyrė patyčias per socialinius tinklus, elektroniniu paštu ar telefonu, dalis	-	16,2 	15,9	-	1,02
3.6. Saugumas namų ir mokyklos aplinkoje					
Mokyklinio amžiaus vaikų, kuriuos per paskutinius 2 mėnesius mušė ar kitaip fiziškai baudė tėvai, dalis	-	6,9 	8,2	-	0,84
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie jaučiasi saugūs namų aplinkoje, dalis	-	98,0 	96,2	-	1,02
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie jaučiasi saugūs mokyklos aplinkoje, dalis	-	85,5 	85,3	-	1,00

- 2020 m. keitėsi klausimynas, buvo įtraukti papildomi klausimai

5. IŠVADOS

1. 22 proc. Raseinių rajono savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos rodiklių reikšmių pateko į žaliąją zoną, 64 proc. į geltonąją, 14 proc. į raudonąją zoną.
2. Raseinių rajono savivaldybėje 2020 m. lyginant su 2019 m. pagerėjo 38 proc. rodiklių, 14 proc. nepakito, o 48 proc. pablogėjo.
3. Raseinių rajono savivaldybėje 2020 m. 48 proc. rodiklių buvo prastesni už Lietuvos vidurkį.
4. Geriausiai Raseinių rajono savivaldybėje sekasi įgyvendinti antrąją Lietuvos sveikatos programos tikslą „Sukurti sveikatai palankią fizinę darbo ir gyvenamąją aplinką“. Prasčiausiai sekasi įgyvendinti ketvitąją Lietuvos sveikatos programos tikslą „Užtikrinti kokybišką ir efektyvią sveikatos priežiūrą, orientuotą į gyventojų poreikius“.

6. REKOMENDACIJOS

1. Siekiant sumažinti mirtingumą dėl savižudybių Raseinių rajone svarbu:

- skatinti bendruomenes inicijuoti ir vykdyti arba aktyviau dalyvauti kitų įstaigų ir organizacijų rengiamose projektinėse veiklose, skirtose psichikos sveikatos stiprinimui, savižudybių prevencijai ir krizių įveikimui;
- mokyti visuomenę, kaip atpažinti pirmuosius nerimo, depresijos, priklausomybių, ketinimo žudyti, smurto ar patiriamų patyčių požymius;
- didinti gyventojų informuotumą apie psichologinės pagalbos tarnybų veiklą ir psichologinės pagalbos gavimo būdus;
- skatinti Raseinių rajono savivaldybės įmones ir įstaigas dalyvauti psichologinės gerovės stiprinimo, streso ir emocijų valdymo, patyčių (mobingo) apraiškų atpažinimo ir prevencinių priemonių praktinio taikymo mokymuose.

2. Siekiant užtikrinti teigiamą gyventojų skaičiaus pokytį 1000 gyventojų Raseinių rajone svarbu:

- gerinti socialines ir ekonomines sąlygas gyventojams siekiant mažinti emigraciją dėl skurdo;
- kurti šeimai palankią aplinką;
- ugdyti šeimos narių gebėjimus spręsti psichologines ir socialines problemas;
- didinti gyventojų aktyvumą ir užimtumą;
- skatinti gyventojų verslumą ir darbo vietų kūrimą.

3. Siekiant sumažinti paauglių gimdymų skaičių Raseinių rajone svarbu:

- didinti sveikatos raštingumą ŽIV ir lytiškai plintančių ligų klausimais visuomenėje;
- ugdyti tėvų gebėjimus ir žinias lytiškumo ugdymo ir lytinės sveikatos klausimais;
- skatinti ir plėtoti vaikų ir jaunimo užimtumą bei kurti prieinamą veiklą įvairovę, integruojant kuo daugiau sveikatos ugdymo ir mokymo formų lytinės sveikatos temomis;
- organizuoti ir intensyviau vykdyti įvairių formų sveikatos stiprinimo iniciatyvas lytiškumo ugdymo temomis rajono švietimo įstaigose;
- plėtoti jaunimui palankių sveikatos priežiūros paslaugų tinklą ir sudaryti sąlygas jaunuoliams anonimiškai konsultuotis lytinės sveikatos klausimais su asmens sveikatos priežiūros įstaigų specialistais.
